

Oefeningen in democratie

22 6 14

Mensen die nog nooit in een schouwburg zijn geweest, voelen zich thuis op het Terschellingse festival Oerol. Hoe dat komt? Omdat ze het gevoel hebben dat het festival van hen is, en omdat ze zelf mee theater maken. Theater dat bovendien politiek lekker ongenueanceerd is.

EVELYNE COUSSENS

Vijftigduizend mensen, dat zijn niet alleen de hipsters uit de Amsterdam of de incrowders uit het theaterwereldje. Naar Oerol komen senioren, gezinnen, mensen uit de provincie, mensen die nog nooit in een schouwburg zijn geweest. Allen hebben ze het gevoel dat het festival van hen is. En dus komen ze met open blik. Het is een 'tijdelijke utopie', zegt artistiek directeur Kees Lesuis. In zo'n minisamenleving van open geesten is veel mogelijk.

Dat hebben sommige makers goed begrepen. Ze hanteren op Terschelling een strategie die een stap verder gaat dan interactie: de cocreatie, waarin de toeschouwer niet alleen deelneemt aan de voorstelling maar die zelf maakt, het verloop ervan actief bepaalt. Zo heeft Emke Idema een format bedacht waarin ze haar toeschouwers laat worstelen met vrijheid en verantwoordelijkheid. In de 'theatergame' *RULE* zijn de toeschouwers spelers. De structuur van de game ligt vast, maar daarbinnen beslissen de spelers alles.

Een tweeledige stelling wordt voorged, het publiek kiest een kant, de stem van de meerderheid beslist voor de groep. Grote principes komen gaandeweg tegenover concrete situaties te staan, idealisme tegenover pragmatisme. Je beweert open te staan voor de ander, maar laat je die ander ook binnen in je huis? Je beweert de waarheid te respecteren, maar wat als je met een leugen een gezin kunt redden?

Op een bepaald moment eist een deelnemer een referendum, haar voorstel wordt aangenomen. Een groep die dreigt uiteengespeeld te worden sluit de rangen en beslist en masse uit het spel te stappen. Op het moment waarbij de deelnemers het heft in eigen handen nemen, wordt *RULE* naast onvoorspelbaar spannend ook uiterst politiek. Dit is wat alerte burgers eigenlijk doen: participeren, hun stem verheffen, zich uitspreken. *RULE* is geen spel. Het is een oefening in democratie.

Dezelfde oefening genereert ook *Building Conversation*, een voorstelling van Lotte van den Berg. Om het kort samen te vatten: Van den Berg creëert de mogelijkheid tot gesprek. Waarover dat gesprek gaat en onder welke vorm het plaatsvindt, kiezen de gesprekspartners zelf. In *Building Conversation* vertrekken de deelnemers in kleine groepjes voor een ontmoeting die liefst vijf uur zal duren.

Van den Berg neemt vandaag de theorie van politicologe Chantal Mouffe over de 'dissensus' als uitgangspunt – ze zal zoeken naar de grootst mogelijke tegenstelling in de groep. Omdat het, zoals Mouffe zegt, belangrijk is om 'agonist' te zijn, om in te zien en te accepteren dat er verschillen zijn, zonder 'antagonisten' te worden – vijanden.

Onze groep kiest voor de oppositie 'individu of gemeenschap' – ben je in je leven vooral gericht op jezelf, of op de ander? Er vormen zich twee kampen, die Van den Berg rechtstaand tegenover elkaar plaatst. Ze daagt ons uit de verschillen tussen de groepen luidop te benoemen. Ze zet de uitspraken scherper, ketst

Deelnemers zien zich verplicht om radicaal stelling in te nemen

nuances af, dwingt de deelnemers om radicaal stelling in te nemen. Ze drijft de tegenstelling tussen de groepen op de spits, net zo lang tot de gemoederen oplaaieren. "Grenzen dicht, dat is pas zorgen voor onszelf", zegt een oudere vrouw. Een jongeman uit de andere groep bijt terug: "Dan zal er op jouw oude dag niemand zijn om jou te verzorgen."

Clash

Van den Berg laat begaan, tot op het punt dat tegenstanders vijanden dreigen te worden. Dan legt ze het stil. De volgende stap is geen verzoening, geen zoeken naar consensus – juist niet. Liggend op de grond overdenkt de groep, opnieuw eengemaakt, wat de confrontatie met zoveel verschil heeft losgemaakt. De opwinding van de clash zindert nog na, sommige mensen hebben het moeilijk om rustig te worden. Maar hoe bevrijdend is het geweest om de vertrouwde omgeving van de nuance te verlaten, om zich zo heftig, zo ongegeneerd politiek te kunnen uitspreken!

RULE en *Building Conversation* draaien allebei de verhouding toeschouwer-maker op hun kop. Tegelijkertijd is er wel degelijk een structuur: Idema en Van den Berg mikken duidelijk op een proces dat de politieke besluitvorming reflecteert. De veilige context – het ticket, het 'Oerol-gevoel' – zorgt ervoor dat mensen daarvoor open staan, zelfs zij die zich in het echte leven afgekeerd hebben van de politiek.

In die zin stemt het succes van zulke voorstellingen ook triest. Hebben we dit dan echt nodig, moeten we werkelijk verleid worden door de speelse metafoor van het theater, voor we ons politiek willen uitspreken? Het lijkt erop. De oudere vrouw die in het gesprek zo duidelijk stelling nam, en zich daarmee juist kwetsbaar opstelde, blijkt in het echte leven al jaren niet meer te gaan stemmen. Het maakt de 'tijdelijke utopie' die Oerol is nog dierbaarder.